

Ekspresjonisme

1905 - Frankrike (Fauvisme) og Tyskland (Die Brucke/Blaue Reiter)

Ekspresjonisme;

Et kulturelt "klima" ved århundreskiftet; reaksjon på europas hykleri, den økonomiske og sosiale utviklingen. Klassekamp. tvangsurbanisering. Den sosiale struktur slår sprekker, skaper sosial uro og rotløshet. En reaksjon på det moderne samfunn. En følelse av historisk og personlig rotløshet. En eksistensiell krise. En verdikrise. Kunstnere og forfattere søker et alternativ inspirert av Afrikansk kunst. Bryte den "klassiske - europeiske - likevekt. Tradisjonelle formspråk ikke i stand til å formidle samtids-følelsen. Formidle et ubehag ved samtiden. Kom til uttrykk i alle kunstarter.

Ekspresjonismen ønsker å nå et **sterkest mulig uttrykk**. En Subjektivt reaksjonen på ytterverden. Avstand til den urbane sivilisasjon, i stedet en lengsel mot en "primitiv" verden, det opprinnelige. Inspirasjoner: Gotikken, El Greco, Grunewald, "**primitive kulturer- afrikanske kunst**". Munch, Van Gogh. James Ensors masker. Persisk, indisk, egyptisk kunst.

Gestaltpsykologien; jo mer "primitiv" (stilisert) helheten/formene er, desto nærmere står den følelseslivet. Bildets helhet er det sentrale for uttrykket. Forkaster sentralperspektivet. **Den brukne linje** (Tysk ekspresjonisme). **Raumflucht og** Formdeformasjoner. Motiver og situasjoner malt etter erindringen. Malerier preget av Fargekontraster og dissonanser. Fargene skal bære det emosjonelle. Ikke fargemodellering, men flater og helheter. Blandingsfarger; mer uro, ustabilitet (orange, grønn, fiolett).

Fauvismen.(1904 - 07) Frankrike

inspirasjon fra islamsk kunst, japanske tresnitt, "primitiv" kunst og lyset i søreuropa. Klare dissonerende farger. Store fargeflater. Formal ekspresjonisme. Spontanitet og personlige opplevelser og følelser.

Fargen var et motstykke til enhver følelse. Å uttrykke, ikke beskrive. Fargen frigjort fra tanken . fargen uttrykk for livsglede, vitalitet, energi; en hyllest til gleden.

Henri Matisse, Albert Marquet(1875-1947), André Derain(1880-1954), Maurice de Vlaminck (1876-1958), Georges Henri Rouault.(1871-1958)

Henri Matisse (1869-1954) Arbeidene grunnlagt på tradisjonen. Et eksempel på at modernismens oppdagelser ikke kun kom ved å avvise tradisjonen. Modernismens fremmedgjordhet ikke reflektert hos Matisse.

1905: til Collioure ved Middelhavet med A. Derain. fargen frigjøres fra objektene. Disharmoniske farger skapte sjokk-reaksjoner. (kritiker kalte utstilling i Paris for villdyrburet. derav navnet "**les fauve**").

Bestillinger fra samleren Shchukin i Moskva; **Dansen-Musikken**.

Sterkt opptatt av mønstre, tapeter, broderier. **Islamsk kunst**; **Det røde atelieret**; En fullstendig fyllt verden. maleriet henvender seg til seg selv, skape et paradisi i verden ved fargen. tro på maleriets selvtillstrekkelighet. Å gjengi den sjelstilstand som skapes av objekter.

Matisse' metode;

Hvis maleriets virkemidler (farge, linje, valører) skal anvendes mer uttrykksfullt: Fargene må isoleres fra objektene de avbilder for deretter kombineres på en ny måte, til et nytt HELE.

Formalt; rene farger, og billedflaten organisert ved bruk av komplementære farger, med stor fargeintensitet. Plan av klare, rene – ikke forestillende – farger. Konturene tykke med sin egen rytme, og varierende tykkelse. Bildet som en HELHET, der også de umalte områdene blir en del av energien. Arbeider over hele bildet samtidig: fordeler fargekontrastene (til en "harmoni"). Først i en noe dempet intensitet, deretter økes metningen.

"The open window" (55x46)

"Le bonheur de vivre" 1906. (Joy of Life) (174x240); Angriper det "ikonografiske": En pastoral scene, med mange kilder fra kunsthistorien; Ingres (harem-bilde) Titian, Cranach, Watteau, P.de Chavannes samt prehistoriske hulemaleri (geitene): Ikke stilmessig helhet, "et fadermord"; både hyllest og angrep på klassikerne. (maleriets tema; fysisk skjønnhet, visuell nytelse er begjærets opphav. Montasje-liknende, en hallusinasjon. Erotiske fantasier; narsisisme, auto-erotisme, sadisme, exhibisjonisme. (I følge en Freudiansk tolkning).

”EN ESTETIKK SOM BLENDER”

Spansk stilleben” 1910-11; Aktive dekorasjoner trekker blikket vekk fra senteret.

Vanskelig å bevare blikket; en uro. Intet faller til ro, det spinner. bukter seg. betrakteren føler seg tvunget til å se over det hele samtidig. Intet stabilt senter. Den klassiske harmoni blir brudd.

”Dansen-musikken” 1910; fargekontrastene sterke; bakgrunn og figur opphever hverandre, fargene vibrerer. overflod av farge, vi blendes, klarer ikke å feste blikket lenge på en figur.

Flatene så intense at blikket spretter tilbake, en aktiv struktur, synes å utvide seg, farge-ekko (simultankontrasten) i alle retninger. Et angrep på konvensjoner for maleri og konvensjoner for det å betrakte ; Bildet synes å mangle et senter.

1942:Etter alvorlig operasjon begynte å klippe i farget papir.”**Decoupages**” ; Kombinere bildelementer fra to tradisjoner; islamsk mønstre og kristendommens symbolske tradisjoner.

”Svømmebassenget” 1952,”Stor dekorasjon med masker” 1953. Utsmykningen av kapellet i Vence 1947-51.

Tysk ekspresjonisme.

Mer litterær enn den franske. Det urbane livet, krigstraumaer. Angst og fremmedgjøring. Politisk, ikke nødvendigvis direkte i motivet, men i formen, i følelsen. Et underliggende drama. Tragedien.

Die Brücke 1905-1914

”Broen til framtiden”. I Dresden. Formidle en aktuell tematikk, en Anklage mot byens negative sider; fattigdom. prostitusjon. angst.

Skape Et visuelt sjokk; uttrykke følelsen av En krise. Reaksjon mot habsburgermonarkiets undertrykkelsespolitikk. Storbyens økende nervøsitet.

Kunstnerne var eksentriske idealister, bohemer, med felles modeller og elskerinner.

Tematikk; mennesker i byen som mer preget av natur enn av kultur; Dyrisk, Primitivt.

Seksualiteten.

Formalt; Spise former. Direkte kommunikasjon gjennom sjokk av farge og form. Ryste og provosere tilskueren ved hjelp av Komplementære farger.

Personlig sannhet = uttrykkes oppriktighet. befri seg fra fransk innflytelse.

Ingen teori. Men en vitalitetsutfoldelse. ingen enhetlig stil. Kunstneren som fri skaper.

Ernst Ludvig Kirchner (1880-1938)

Livet i gatene, i atelieret, byens moderne lys, bevegelsen. Forholdet mellom by og bevissthet. En livsangst. 1917; sammenbrudd p.g.av morfinmisbruk.

”Reglene for ethvert verk kommer mens man arbeider”

Erich Heckel (1883-1970), Fritz (Hilmar Friedrich Wilhelm)Bleyl, Karl Schmidt-Rottluff.(1884-1976)

Emil Nolde (Emil Hansen) (1867-1956)

personlige kriser. Sympatier med nazistene, men stemplet som Entartet (nazistenes betegnelse på ”degenerert” moderne kunst)

Fikk maleforbud under nazistene; malte i skjul akvareller.

Oskar kokoschka (1884-1980) Sorte portretter”; psykologisk portretter.

Egon Schiele (1890-1918)

Psykologiske selvportretter. Utmagrede Prostituerte, og krigsfanger.

Kathe Kollwitz (1867-1945)

Tema; den sivile lidelsen i verdenskrigene; mor-barn forholdet. Mistet mann og sønn i krigene.

Aktiv politisk-antikrig. Plakater for antikrigsarbeid.

Max Beckmann(1884-1950). Traumatisk sjokktilstand etter den 1 v krigen.1915; invalid, plaget av hallusinasjoner og depresjoner. Led av ”Horror vacui”: frykt for det tomme rom. Ville bli historiemaler. ”psykohistorien om et forsvunnet Europa”. grusomheter, ideologiske mord.

” Vi må ta del i den store elendighet som vil komme”, konfrontere folk med bilder av deres skjebner. Uttrykke et Moralsk raseri.

”**Natten**”(1918) Volden låst fast i statiske konstruksjoner. Tema; Volden i de mislykkede venstreorienterte oppstandene 1918.

Chaim Soutine (1894-1942)

Opprinnelig fra Litauen, reiste til Frankrike. Tilegne seg sine motiver fysisk. Omdanne verdens substans til et tykt fargelag. Oksekadavre ; malt etter råtnende natur. Ceret-landskaper: animering av landskapet. (pyreneene 1919) "matiere-materien".

Påvirket Willem de Kooning og dermed amerikansk action painting.

Film: Robert Wiene. Caligaris kabinett, 1920. Scenografi basert på ekspresjonistisk maleri.

Musikk: Arnold Schönberg, Alban Berg, Anton Webern.

12-tonemusikk; a-tonalitet; en ny klangverden for å skildre den indre plagede sjelen.

Litteratur: George Trakl, Kafka.

Abstrakt maleri og det spirituelle / esoteriske

Som en reaksjon på modernitetens tro på vitenskap og rasjonalitet oppstod forestillinger om en åndelig og "sannere" virkelighet bortnenfor den fysiske empiriske virkeligheten. Noen av disse ideene ble styrket av vitenskapens første undersøkelser innen kvantefysikk og elektromagnetisme, og andre impulser kom fra østlig filosofi, buddhisme og mystikken innen Islam og Kristendommen.

Det teosofiske samfunn; mystisk/okkult bevegelse ledet av den russiske mystikeren og okkultisten Jelena Petrovna Blavatskaja (Madame Blavatsky 1831-91).

Hilma Af Klint 1862-1914

Svensk mystiker og "abstrakt" maler. Abstrakt maleri som spirituel ekspresjon. Interessert i matematikk, botanikk, spiritualisme. Med i spiritistisk kvinnegruppe, virket som medium.

Eksperimenterte med automatisk tegning, tegning som prosess, uten kontroll eller inn gripen fra fornuften eller estetiske vurderinger underveis.

1906; "tegninger for tempelet"; diktet fra " høyere makter". Kampen mellom dualiteter, det mannlige- det kvinnelige. "okkulte malerier", Stiliserte plantemotiver, geometriske grunnformer, symmetri, primærfarger. Symbolske kontraster, loddrett, vannrett, sort hvitt. Organiske former. Testamente; ikke vise bildene før tidligst 20 år etter hennes død. Har ikke blitt inkludert i modernismens/abstraksjonens historie i og med at bildene ikke ble kjent.

Der Blaue Reiter 1910, Tyskland

Kunstnergruppe som også utgav tidsskrift med samme navn.

Overskride erfaringens grenser, oversanselighet. transedentalisme. Den universelle logikk. Filosofi, musikk. Et Angrep på den tekniske sivilisasjonen, framskrittstroen, levestandardmentaliteten. En ny åndelig kunst; den tradisjonelle kunsten ikke i stand til å uttrykke den nye åndelige virkelighet.

Franz Marc (1880-1916) Påvirket av futurismens dynamikk. Søkte en syntese kunst-vitenskap; den nye religion. Skape den nye stil ut ifra eget indre. Lyrisk ekspresjonisme..

Interesse for "de primitives" ekspressive opplevelse av naturen, dyrelivet. Dyrenes uskyld. Deres enhet med naturen. 1916; Falt i Slaget ved Verdun

Gabriele Munther 1877-1962 .

Påvirket Kandinsky, De reiset sammen til byen Murnau; studerte bavarisk glass-kunst.

Eksperimenterte med farge på glass. Fargeflater. Gjennomsiktig farge.

Utg.pkt. for Kandinskys ideer om det spirituelle innhold i abstraksjonen.

Paul Klee (Sveits 1879-1940)

Interessert I metafysikk, teosofi, Henri Bergsons filosofi. Arbeidet lenge som Bauhaus-lærer."

Verden er en modell skapt av Gud for å bevise den åndelige sannhet". Søkte visuelle ekvivalenter til åndelige tilstander. Inspirert av barnekunst,"primitiv" kunst. Barns evne til å skape tegn,

symboler. Studerte musikk, botanikk, astronomi, psykologi. Søkte en kontrapunkt i farge og valør.

Bringe Tiden inn i bildets komposisjon; lydets utfoldende karakter i bilder, rytme, gjentakelse.

Kunstneren et medium for Der Weltgeist. Søken etter symboler , tegn som kunne vise de andre virkeligheter, andre dimensjoner. "Gjøre det usynlige synlig."

Wassily Kandinsky(1866-1944) Russland

Påvirket av teosofien.

”Den store spiritualistiske epoke”; ikke lenger behov for kunst, da er menneskets sansning lykksaliggjort. men før den tiden; kunsten må forberede folk på det immatrielle.

Den skapende ånd finnes i materien, kunstneren kan trenge inn og vise fram. Maleriet skal skildre sjelens , åndens tilstander.

1912, skrev boka “Om det åndelige i kunsten”

framstilling av sinnsstemninger, ikke avbildning.

Opplevde fargen som vesener med eget liv, med bestemte egenskaper.

Synestesi (farge-hørsel)(Skrjabins skala tone-farge)

Fargenes karakteregenskaper knyttet til bestemte former. Undersøkte de visuelle virkemidlenes effekt på sin egen psyke;

Fra boka ”det åndelige I kunsten”; hver farge har en indre klang. danner en bestemt vibrasjon i sjelen. Sjelen er et speil hvor det åndelige i materien kan vibrere. Tilsvarende; geometriske former har en bestemt klang. Formenenes klanger må falle sammen med klangen til en farge.

”den indre nødvendighet;” den direkte berøring av menneskesjelen. Kunstnerens behov for å uttrykke sitt eget. Kunstneren er barn av sin tid. Samtidig søke det som kjennetegner all kunst. Kunsten må hige mot framtiden. (For ikke kun å bli et tidstypisk fenomen). **Alt som oppstår av den indre sammenheng er vakkert.**

Kunstens rolle; tjene menneskehetens foredling.

Abstrakt konkret kunst; oppfundne former. (IKKE stilisering av observerte former i verden.)

Drømte om en syntese mellom maleri, musikk, dans. Gesamdkunst. For maksimal virkning, 1921; Skuffelse i Sovjet. Drar til Tyskland:arbeider som lærer ved Bauhaus-skolen.

KAZIMIR MALEVICH(1878-1935)

1915:Sort kvadrat på hvit bakgrunn: Avbilde det som ikke kan avbildes. Kunst som ren IDÈ.

Maleriets ”Nullpunkt”.

Utstilling ” 0, 10 . Den siste futuristutstilling” 1915.

”the zero of painting”. Søkte ”det visuelle i seg selv”,

Suprematismen.

De rene følelsers herredøme. Bok; **Den gjenstandsløse verden.** Søkte en religiøs åndelig, asketisk kunst. de geometriske formene brukes uavhengig den ytre verdens motiver. rektangler, parallellogrammer, romber, sirkler, ellipser knyttet til bestemte farger.

sammenstillingen skulle uttrykke følelser, fornemmelser. malerens følsomhet. naturens ytre ikke interessant. Ingen avbildning av det som kan sanses. Åndelig søkende. En selvstendig, autonom kunst. En metafysisk søken.

Malevich reduserer maleriets essens til dets flatet, og vektlegger overflatebehandlingen.

Kvadratene er ikke kun geometri, men individer; skrå, skjeve, presser seg på. Både unike og hele. Fargen måtte frigjøres for alle tema, motiv, for å bli selvstendige, ”supreme”.

Sitat; “Hver eneste sosial ide, hvor stor og betydningsfull den en måtte være ,er oppstått gjennom følelsen av sult. Hvert kunstverk, hvor ubetydelig og middelmådig det enn måtte være, er derimot oppstått av følelsen av det rent billedmessige. Det er på tide man oppdager hvor vesensforskjellig kunstens og magens problem er.”

Piet Mondrian (1872-1944) Nederland

Østens åndelighet.religiøs: Materien all åndelighets fiende. Maleriet endre de objektive betingelsene for livet. Middel til åndelig avklaring. Finne en åndelig sammenheng i naturen: gradvis abstraksjon. Forene motsetninger (Dualismen) i naturen, tilværelsen. balanse mellom motsetninger. En åndelig sammenheng ved å forene form, tomrom, vannrett, loddrett. Mondrian balanserer både ”det materielle” og det idealistiske. Både maleri som materialitet og som visjon/idé. Søkte det universelle. Dualiteten mellom vertikal/horisontal er alle tings essens.

